

Sanni Haka da Silva

14.12.2023

Markkinaselvitys Brasilian koulutusmarkkinoista

Brasilian koulutusmarkkinat tarjoavat mahdollisuuksia suomalaiselle koulutusviennille niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla. Brasiliassa on yli 178 000 koulua, joissa työskentelee 2,2 miljoonaa opettajaa ja opiskelee 26,5 miljoonaa oppilasta. Kouluihin yli 80 % on julkisia.

Suomalaiset korkeakoulut ovat jo vuosia tehneet menestyksekkästä työtä opettajien täydennyskoulutuksen tarjoamiseksi Brasiliassa. Tarve koulutukselle on kasvavaa. Opettajilta vaaditaan uusia taitoja, kun koulutusalan teknologiaratkaisut ovat saamassa lisää tilaa markkinoilla. Koulutusalan innovaatiot osana opetusta ovat keskeisessä roolissa, kun opiskelijoille opetetaan tulevaisuuden työelämä taitoja. Suomalainen koulutusjärjestelmä ja koulutuksen korkea laatu tunnetaan Brasiliassa, mikä luo hyvän lähtökohdan neuvotte luille.

Tässä markkinaselvityksessä tarkastellaan Brasilian koulutussektorin rakennetta ja mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille ja korkeakouluille, keskittyen erityisesti opettajankoulutukseen ja koulutusteknologiaan. Selvitys antaa perustietoa markkinoista erityisesti uusille markkinoille pyrkiville yrityksille ja korkeakouluille.

Yleistä Brasilian koulutussektorista

Brasilian koulutusmarkkinat ovat valtavat. Brasilia käyttää vuosittain noin 5,5 % BKT:stä koulutukseen, mikä on merkittävä osa maan budjetista. Vuonna 2020 maa käytti 11% julkisista menoista koulutukseen. Brasilian opetusministeriön (MEC) tavoitteena on vahvistaa koulutusjärjestelmää lähinnä parantamalla infrastruktuuria ja koulutuksen laatua, erityisesti maaseudulla.

Brasilian perustuslain mukaan jokaiselle kansalaiselle on taattava koulutus alakoulusta lukioon. Koulutusjärjestelmä jaetaan Brasiliassa varhaiskasvatukseen, peruskouluun, toisen asteen koulutukseen ja korkeakoulutukseen. Peruskoulutukseen kuuluu ala-aste (viisi ensimmäistä vuotta) ja yläaste (neljä vii-

meistä vuotta). Lukiokoulutus kestää Brasiliassa kolme vuotta, ja opiskelijat voivat valita teknisen lukion ja akateemisen lukion välillä. Brasiliassa on parhaillaan valmistelun alla lukio-opetuksen kansallista opetussuunnitelmaa koskeva uudistus. Opetuksen tuntimäärää aiotaan lisätä merkittävästi, 1700 tunnista 2400 tuntiin, ja opetus on järjestettävä paikan päällä. Englannin ja espanjan opetuksesta on tulossa pakollista, mutta valinnaisuus ylipäättään lisääntyy. Kongressin odotetaan hyväksyvän lakiuudistus viimeistään vuoden 2024 alkupuolella.

Perustuslaissa jaetaan koulutuksen julkisen vallan vastuut osavaltioiden ja liittovaltion piirin sekä kuntien välillä. Kuntien vastuulla on ensisijaisesti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestäminen, osavaltioiden ja liittovaltion piirin vastuulla on ensisijaisesti perus- ja lukio-opetuksen järjestäminen. Koulutusjärjestelmää säätelee liittovaltion hallitus. Omien oppilaitosten rahoittamisen lisäksi sen velvollisuutena on taata opiskelijoiden yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen tarjoten teknistä ja taloudellista tukea osavaltioille, liittovaltion piirille ja kunnille. Opetusministeriö vastaa pääasiassa koulutuspolitiikasta, strategiasta ja valvonnasta, ja kansallinen koulutuksen kehittämisrahasto (FNDE) vastaa pääasiassa talousarviosta ja koulutuksen rahoittamisesta.

Jokaisen koulutusta tarjoavan tahon, niin yksityisen kuin julkisen, on noudatettava maan kansallista opetussuunnitelmaa (BNCC). Osavaltiot, kunnat tai yksityiset koulut määrittelevät menetelmät ja pedagogisen linjansa tavoitteiden saavuttamiseksi. Julkisella puolella toimintaa rajoittaa julkisten varojen tiukka säännöstely. Vaikka osavaltioilla ja kunnilla on jonkin tason itsemääräämisoikeus, merkittävä osa heidän käyttöönsä tulevasta rahoituksesta menee ennalta määrättyyn käyttötarkoitukseen. Yksittäisten koulujen johdolla ei juurikaan ole autonomiaa varojen käyttöön. Päätöksentekoon liittyy myös alueellisia eroja.

Vuonna 2020 hyväksytty Brasilian kansallinen opetussuunnitelma korostaa opettajan pedagogisia taitoja ja läpi uran jatkuvaa täydennyskoulutusta sekä oppilaiden aiempaa vahvempaa itseohjautuvuutta, digioppimista ja sosioemotionaalisia taitoja. Suunnitelman käytännön toteutus on haasteellista ja hädästä, sillä opetustyössä jo toimivien opettajien osaaminen ei vastaa vaatimustasoa. Teknologian käytön yleistyessä opettajat tarvitsevat pedagogisten taitojen lisäksi myös digitaitojen kehittämiseen suunnattua koulutusta.

Julkiset ja yksityiset koulut

Brasiliassa on sekä julkisia että yksityisiä oppilaitoksia kaikilla koulutustasoilla. Vuonna 2022 Brasilian peruskouluissa opiskeli yhteensä noin 26,5 miljoonaa opiskelijaa, joista noin 5 miljoonaa yksityisellä puolella. Samana vuonna varhaiskasvatuksen puolella oli 9 miljoonaa lasta (4 miljoonaa päiväkodissa ja 5 miljoonaa esikoulussa). Myös varhaiskasvatuksessa olleista lapsista suurin osa käy julkisella puolella, mutta luvut ovat tasaisemmat kuin muilla koulutusasteilla (julkinen 66,4 %, yksityinen 33,6 %). Julkisella puolella koulutuksen laadussa ja saavutettavuudessa on alueellisia eroja. Hallitus on käynnistänyt ohjelmia tämän haasteen ratkaisemiseksi, mukaan lukien kansalliset opettajankoulutusprojektit ja koulujen infrastruktuurin parantaminen.

Vaikka yli 80% maan reilusta 178 000 koulusta on julkisia, keskituloiset ja korkeamman tulotason perheet valitsevat usein lapsilleen yksityisen koulutuksen paremman laadun ja kielitaidon vuoksi. Yksityisillä kouluilla on merkittävä rooli Brasilian koulutusjärjestelmässä, ja niiden osuus on kasvussa erityisesti peruskoulun ensimmäisten vuosien opetuksessa. Yksityiset koulut tarjoavat laajan valikoiman oppilaitoksia vaihtelevilla opinto-ohjelmilla, pääsyvaatimuksilla ja maksuilla. Monet yksityiset oppilaitokset tarjoavat koulutusta myös vieraili kielillä, erityisesti englanniksi. Kaksikielisen opetuksen kysynnän odotetaan kasvavan myös tulevina vuosina.

Brasilian kaikissa osavaltioissa ja liittovaltion piirissä teollisuusliittojen sateenvarjon alla toimivat koulutuspalveluita tarjoavat organisaatiot SENAI (ammattillinen koulutus, toinen aste ja korkeakoulu) ja SESI (varhaiskasvatus ja peruskoulu) ovat merkittäviä koulutusalan toimijoita. Koulutuksen taso on keskimäärin laadukasta, ja organisaatiot investoivat koulutuksensa kehittämiseen myös kansainvälisen yhteistyön kautta. SESI:llä on laajin yksityisten koulujen verkosto, jonka innovatiivinen metodologia tukee tulevaisuuden työelämätaitoja. SENAI tarjoaa koulutusohjelmia ja jatkokoulutusta lukuisilla teollisuuden aloilla eri osavaltioissa. Korkeakoulutasolla SESI:llä on kasvatustieteiden tiedekunta, joka tarjoaa perus- ja jatkotutkinto mahdollisuuksia opettajille. Monet koulutuksen käyneistä opettajista jäivät töihin verkoston kouluihin.

SESI:n kouluverkoston lisäksi yksityisellä sektorilla toimi koulutusorganisaatioita (Grupos educacionais), jotka kokoavat saman hallinnon tai keskitetyn johdon alle useita yksityisiä oppilaitoksia, kuten kouluja ja kouluketjuja, korkeakouluja ja muita koulutusalan yrityksiä ja koulutuskokonaisuuksia. Näistä esimerkkejä ovat suuret toimijat, Grupo Cogna ja Grupo Salta. Yhdistämällä useita oppilaitoksia saman sateenvarjon alle koulutusorganisaatiot voivat hakea synergiaetuja jakamalla oppilaitoksilleen hallinnollisia, pedagogisia ja teknologisia resursseja. Yhä useammin suuret koulutusryhmät pyrkivät laajentamaan toimintaansa ja kasvattamaan valtaansa markkinoilla ostamalla toisia koulutusorganisaatioita. Organisaatioihin kuuluvien yksittäisten koulujen päätösvalta, esimerkiksi ulkoisten hankintojen osalta, voi vaihdella paljonkin organisaatiosta riippuen.

Opettajakoulutus ja opettajien täydennyskoulutus Brasiliassa

Opettajien kouluttaminen nähdään Brasiliassa tärkeänä kulmakivenä maan kehitykselle. Koulutuksen laadun parantamiseksi Brasilian opetusministeriö on käynnistänyt useita aloitteita, joissa tavoitteena on kouluttaa julkisten koulujen opettajia ja johtoa. Vuonna 2023 opetusministeriö perusti työryhmän, jonka tehtävänä on laatia parannusehdotuksia opettajankoulutuksen laadun parantamiseksi. Suomen kannalta erityisen kiinnostava on keskustelu teorian ja käytännön yhdistämiseen tähtäävien aloitteiden vahvistamisesta. Opetusministeriö on myös tarjonnut tukirahoitusta uraansa aloittaville julkisen puolen opettajille opetusharjoitteluun.

Valtakunnallisen opettajankoulutuspolitiikan tavoitteena on laajentaa opettajakoulutusohjelmien tarjontaa ja parantaa niiden laatua. Opetusministeriön alla toimiva Capes (*Coordination for the Improvement of Higher Education Personnel*) tarjoaa sekä kansallisia että kansainvälisiä ohjelmia tavoitteenaan turvata julkisissa kouluissa työskentelevien opettajien laadukas koulutus sekä jo työssä olevien opettajien tasavertaiset mahdollisuudet jatkokoulutukseen. Capes koordinoi yhteistyötä korkeakoulujen sekä osavaltion- ja kunnallishallinnon välillä sekä myöntää apurahaa opettajille heidän kouluttautumisen tueksi. Kansainvälisten ohjelmien kautta Capes lähettää säännöllisin väliajoin julkisten koulujen opettajia ja muuta henkilöstöä koulutettavaksi yhteistyömaihin, joita tällä hetkellä ovat mm. Kanada, Yhdysvallat, Portugali ja Irlanti.

Suurin osa Brasilian 2,2 miljoonasta opettajasta tekee töitä julkisella puolella, oli se sitten valtion, osavaltioiden tai kuntien hallinto. Osavaltioiden hallinnot ovat viime vuosina toteuttaneet opettajien täydennyskoulutukseen tähtäviä projekteja, joiden tavoitteena on parantaa osavaltion peruskoulutuksen laatua kouluttamalla julkisen koulutusverkoston opettajia ja koulujen johtajia kansainvälisissä korkeakouluissa. Suomi on nähty mielenkiintoisena yhteistyömaana, sillä yhteistyömaiden valinnassa painottuu usein sijoitus PISA-tuloksissa, joissa Suomen aiempi menestys on kantanut hedelmää. Esimerkkejä osavaltioiden opettajien täydennyskoulutusprojekteista ovat vuosina 2016–2019 Paraíba osavaltion toteuttama Gira Mundo Professor -ohjelma ja Paranán osavaltion vastikään elokuun loppupuolella lanseeraama Ganhando o Mundo -ohjelma.

Koko maan kattavan SESI:n kouluverkoston yli 500 koulussa työskentelee yli 12 000 opettajaa. SESI panostaa kouluissa työskentelevien opettajien osaamiseen ja taitojen kehittämiseen. SESI:llä on myös erillinen koulutuskeskus (Centro SESI de Formação em Educação), joka tarjoaa täydennys- ja jatkokoulutusta erityisesti verkoston omille opettajille mutta myös muiden oppilaitosten ammattilaisille. Vuonna 2022 koulutuskeskus aloitti opettajille suunnatun erikoistumisohjelman (PED Brasil) yhteistyössä Stanfordin yliopiston ja paikallisen kumppanin (Instituto Canoa) kanssa. Ohjelma on yksi esimerkki SESI:n kansainvälisistä aloitteista, joiden tavoitteena on verkoston koulujen opettajien ammatillinen kehittäminen.

Myös koulutusorganisaatiot ja yksittäiset yksityiset koulut investoivat opettajien täydennyskoulutukseen. Koulutuksien muodot vaihtelevat tapauskohtaisesti. Usein koulutusorganisaatiot hyödyntävät oman organisaationsa palveluita ja tarjoavat esimerkiksi organisaatioon kuuluvien korkeakoulujen täydennyskoulutuksia organisaation koulujen opettajille. Joillakin kouluorganisaatioilla on käytössään virtuaalisia koulutuslustoja, joilla he tarjoavat verkkokursseja opettajille eri teemoihin liittyen. Toisaalta yksittäiset koulut voivat autonomian määrästä riippuen investoida myös laajempiin opettajien täydennyskoulutusprojekteihin tai jopa opetussuunnitelman uudistamiseen ja sitä kautta tarvittavaan opettajien täydennyskoulutukseen.

Opettajakoulutus yliopistoissa

Brasiliassa sekä julkiset että yksityiset yliopistot tarjoavat opettajankoulutusta. Se on hyvin yleinen opiskeluala, jossa vuonna 2021 opiskeli 45 000 opiskelijaa julkisissa yliopistoissa ja yli 103 000 opiskelijaa yksityisellä puolella. Yliopistojen opettajankoulutusohjelmissa kehityskohtana on teorian yhdistäminen vahvemmin käytäntöön, mikä voi olla yksi yhteistyömahdollisuus suomalaisille korkeakouluille. Julkiset yliopistot keskittyvät yksityisiä enemmän tutkimukseen ja muodostavat lähtökohtaisesti vahvemman akateemisen pohjan opinnoille. Yksityiset yliopistot kuitenkin investoivat useammin kehitysprojekteihin, joiden tavoitteena voi olla esimerkiksi koulutusohjelmien sisällön kehittäminen.

Perinteisemmän paikan päällä tapahtuvan opetuksen lisäksi Brasiliassa on mahdollista suorittaa opettajakoulutus joko täysin tai osittain etäopetuksena. Yli puolet opettajaopiskelijoista suorittaa opettajakoulutuksen etäopetuksena. Etämallilla pyritään laajentamaan korkeakoulukurssien ja -ohjelmien tarjontaa Brasilian syrjäisille alueille ja jo perusopetuksen parissa työskenteleville ammattilaisille. Ohjelmien suosio on kasvussa, ja Brasiliassa ne nähdään tärkeänä koulutusmuotona. Ne ovat usein edullisempi vaihtoehto eikä niiden suorittaminen ole paikkakuntasidonnaista. Kasvatustieteen puolella etäohjelmien laadussa nähdään kuitenkin edelleen olevan kehitettävää.

Kuka rahoittaa opettajankoulutusta Brasiliassa?

Julkisella puolella opettajankoulutusta ja opettajien täydennyskoulutusta rahoittavat valtion toimijat, kuten opetusministeriö ja Capes sekä kansallinen koulutuksen kehitysrahasto. Ne jakavat varoja osavaltioiden ja kuntien käyttöön. Yleisimmät rahoitusmenetelmät ovat kiinteiden ohjelmien kautta, joita ovat mm. opetusministeriön opettajankoulutuksen aloittaville suunnatut apurahat, ohjattuun opetusharjoitteluun suunnatut apurahat ja etäopiskeluun tarkoitetut tuet. Yksityisellä puolella rahoitusta tulee usein yliopistojen toimintaa tukevilta järjestöiltä ja säätiöiltä.

Kansallinen kehitys pankki (BNDES) tukee koulutusalan aloitteita omien rahastojen ja luottolimiittien kautta. Toimintansa tehostamiseksi pankki rakentaa kumppanuuksia strategisten toimijoiden, kuten eri säätiöiden, kanssa edistääkseen julkiseen koulutukseen vaikuttavia hankkeita. Sen kaksi toiminta-aluetta koulutus alalla ovat perusopetuksen laadun parantaminen ja alan ammattilaisten pätevyyden vahvistaminen, mihin kuuluu mm. opettajien kouluttaminen. Vuonna 2022 BNDES oli mukana rahoittamassa useaa opettajankoulutusprojektiä yhdessä muiden yksityisten rahoittajien kanssa.

Suomalaisen koulutusteknologian tulee erottua markkinoilla

Teknologian kehitys on muuttanut ihmisten oppimistapoja, ja opetuksen pelillistäminen, verkko-opetus-alustat, koulutussovellukset ja virtuaalitodellisuus ovat saamassa näkyvyyttä Brasilian koulutuskenäriossa. Teknologian ja uusien opetusmenetelmien avulla Brasilia pyrkii etsimään ratkaisuja myös erityisesti COVID-19:n seurauksena lisääntyneeseen koulupudokkuuteen ja eri koulutusasteilla kasvaneisiin opiskelijoiden välisiin tasoeroihin.

Näin ollen myös koulutusteknologiayritykset ovat saaneet yhä enemmän tilaa Brasilian koulutusmarkkinoilla. Erityisesti viime vuosina Brasilian EdTech-markkinat ovat kasvaneet vauhdilla. Brasilian startup-yhteisön (Abstartup) ja koulutusalan innovaatiokeskuksen (Cieb) vuoden 2022 EdTech-yrityksistä tehdyn kartoituksen mukaan Brasiliassa on 813 aktiivista koulutusalan startapia. Luku on kasvanut 44 % vuoden 2020 kartoitukseen verrattuna. Mitä tulee startupien tarjoamiin tuotteisiin ja palveluihin, useimmat yritykset myyvät koulutuslustoja (52 %) ja opetusmateriaalia (29 %) ja vähemmistö myy digitaalisia työkaluja (17 %) ja laitteita (2 %).

Markkinoiden haasteena on kuitenkin koulutusalan innovaatioiden sisällyttäminen julkiseen koulutussektoriin. Brasilian kouluista yli 80 % on julkisia, mutta kuitenkin vain alle 13 % brasilialaisista EdTech-yrityksistä on allekirjoittanut kumppanuuksia julkisen sektorin toimijoiden kanssa. Asiantuntijoiden mukaan taustalla on mm. vaikeus tehdä julkisia hankintoja innovaatioista, joilla ei ole tieteellisesti todistettuja tuloksia. Suomalaisen koulutusalan yritysten tutkimuspohjainen kansainvälinen osaaminen ja eri markkinoilla toimiviksi todetut ratkaisut voivat toimia kannustimena hankinnoille sekä näyttäytyä kilpailuetuna dynaamisilla markkinoilla.

Markkinoiden yksityiset toimijat

Vaikka yksityinen sektori on Brasiliassa huomattavasti julkista pienempi, sillä on tärkeä rooli Brasilian koulutusjärjestelmässä. Yksityisen puolen toimijoista jo aiemmin mainittu SESI-koulujen verkosto hyödyntää opetuksessaan innovatiivisia koulutusalan ratkaisuja, jotka täydentävät opetus- ja oppimisprosessia luokahuoneessa. Esimerkiksi pelit, ohjelmointi, robotiikka ja simulaattorit ovat läsnä edistämässä koulutusta, joka valmistaa opiskelijoita työelämään ja tämän päivän haasteisiin. Kouluilla on STEAM-opetukseen keskittyviä opetussuunnitelmia, ja koulujen monipuolinen infrastruktuuri takaa opetussuunnitelmien toteuttamisen.

SESI:n kouluverkoston lisäksi suuret yksityiset koulutusorganisaatiot voivat olla hyviä kanavia avaamaan yhteistyömahdollisuuksia myös suomalaisille yrityksille. Monilla koulutusorganisaatioilla on portfoliossaan erilaisia digiratkaisuja, jotka ovat käytössä myös organisaatioiden kouluissa. Koska yksittäisten kouluketjujen ja koulujen itsemääräämisoikeuden määrä voi vaihdella merkittävästikin organisaatiosta riippuen, voi yhteistyökumppani löytyä myös niiden joukosta. Myös yksityisillä markkinoilla toimivat muut koulutusalan yritykset, kuten kielikoulut, investoivat innovatiivisiin opetusmenetelmiin.

Suuntana Brasilian markkinat?

Brasilian koulutusmarkkinoilla menestyminen vaatii pitkäjänteistä työtä suomalaiselta toimijalta. Luottamuksen rakentaminen voi viedä aikaa, ja ostopäätökset ovat ajoittain hitaita. Erityisesti julkisella puolella on hyvä valmistautua siihen, että hallituksien päätöksentekoprosessit hallintojen eri tasoilla voivat olla aikaa vieviä ja rahoituksen saaminen voi aiheuttaa haasteita. Joissakin tapauksissa eteen voi tulla myös kansalliset kilpailutusäännöt, jotka voivat hankaloittaa yhteistyön solmimista. Luottamuksen ra-

kentamiseen ja ostopäätöksen tekoon voi vaikuttaa positiivisesti se, että brasilialaiselle asiakkaalle tarjotaan mahdollisuus testata tuotetta tai palvelua joko edullisella tai ilmaisella pilotilla. Erityisen tärkeää Brasiliassa on myös suhteiden luominen, ja osallistuminen paikallisille alan messuille voi olla hyvä tapa aloittaa verkostoituminen.

Suomalaisten koulutusalan toimijoiden on myös hyvä valmistautua siihen, että tuotteet ja palvelut tulee kääntää portugaliksi. Brasiliassa erityisesti opettajien englanninkielen taito ei yleensä ole riittävä täydennyskoulutukseen englanniksi, joten yhteistyön toteutumisen kannalta erityisen tärkeää on pystyä järjestämään tulkkaus sekä käännättämään tarvittavat materiaalit. Toisaalta koulujen johdon koulutusta voisi olla mahdollista tarjota Brasiliassa myös englanniksi. Vaikka englanninkielen osaaminen on parannemassa maassa, on portugalinkielisten tuotteiden ja palveluiden tarjoaminen koulutussektorilla usein välttämätöntä. Jos koko tuotetta tai palvelua ei ole vielä alkuvaiheessa portugaliksi, niin vähintään jokin materiaalia olisi hyvä olla paikallisella kielellä.

Usein suomalaisten koulutusalan toimijoiden voi olla tarpeellista etsiä paikallinen konsultti tukemaan markkinoille tulemisessa. Konsultilla, jolla on syvä tuntemus markkinasta, sen säännöstelyistä ja toimintatavoista ja joka osaa kieltä sekä omaa verkoston relevantteja kontakteja, on suuri merkitys onnistuneiden avauksien tekemisessä ja myöhemmin myös neuvottelujen jatkamisessa. Paikallista kumppania hankkiessa suomalaisen toimijan on kuitenkin hyvä tehdä tarkka analyysi varmistaakseen, että kyseessä on luotettava toimija.

Yhteistyömahdollisuudet pähkinäkuoressa

- Suomalaisella opettajankoulutuksella on hyvä maine Brasiliassa, ja suomalaiset korkeakoulut ovatkin jo vuosia tehneet menestyksestä työtä **opettajien täydennyskoulutusohjelmien** tarjoamiseksi Brasiliassa. Tarve koulutuksille on kasvavaa. Brasilian kansallinen opetussuunnitelma korostaa oppilaiden aiempaa vahvempaa itseohjautuvuutta, digioppimista ja sosioemotionaalisia taitoja, joiden opettamiseen opettajilla ei keskimäärin ole riittäviä digitaitoja ja pedagogisia valmiuksia.
- Ilman johdon tukea opettajien on vaikea uudistaa koulutuksen rakenteita. Opettajien täydennyskoulutusten lisäksi suomalaiset korkeakoulut voisivat tarjota **johdolle suunnattuja kehittämiskoulutuksia** opetuksen rakenteellisten uudistusten toteuttamiseksi sekä muutosprosessin valvomiseksi.
- Brasiliassa yliopistojen opettajankoulutusohjelmissä kehityskohtana on **teorian yhdistäminen vahvemmin käytäntöön**. Suomalainen ohjattu opetusharjoittelun malli voisi toimia esimerkkinä brasilialaisille yliopistoille. Lisäksi Brasiliassa on tarve kehittää **etäopetuksena järjestettyjen opettajankoulutusohjelmien laatua**.
- Opetuksen pelillistäminen, verkko-opetusalustat, koulutussovellukset ja virtuaalitodellisuus ovat saamassa näkyvyyttä Brasilian koulutusskenaariossa, sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Brasiliassa toimii suomalaisia koulutusalan yrityksiä, joiden seuraksi muille **tutkimusperustaisille opetuksen digiratkaisuille** on Brasiliassa kysyntää teknologian muokatessa sekä opetuksen että oppimisen menetelmiä.

- Brasiliassa yritykset kouluttavat henkilöstöään yhä enemmän uusia menetelmiä, kuten pelejä tai virtuaalitodellisuutta, hyödyntäen. Tämä avaa mahdollisuuksia erityisesti niille suomalaisille yrityksille ja korkeakouluille, jotka tarjoavat laajempaan kontekstiin sovellettavia **koulutusratkaisuja**. Erityisesti koulutukset, jotka tukevat sopeutumista digitaaliseen muutokseen, innovaatioihin ja soft skills -taitojen kehittämiseen, kiinnostavat yrityksiä.